

חוברת תרגול – היסטוריה בעת החדשה: מנאורות לציונות

מהדורה למורה חנ"מ

מהדורה למורה – מפתח תשובות

מטרות הדף:

- להכיר את רצף האירועים והרעיונות ממהפכת הנאורות ועד להתגבשות הזרמים בציונות
- לנתח מושגי מפתח כמו אמנציפציה, השכלה, לאומיות וזיכרון קולקטיבי ולהשתמש בהם בהקשר מדויק
- להשוות בין תנועות ואידאולוגיות שונות (זרמי הציונות, לאומיות ערבית מול יהודית) ולזהות דמיון ושוני
- לתרגל כתיבת תשובה מנומקת ברמת בגרות ושיח מכבד בנושאים רגישים כמו אמונה לאחר השואה

גרסת חנ"מ – פחות פריטים, עד 3 אפשרויות בחירה, בנק מילים, גופן מוגדל ושורות כתיבה רחבות. מומלץ להקריא את ההוראות בקול ולעבוד חלק אחר חלק, בלי הגבלת זמן.

חלק א' – פרק 1 • עידן הנאורות והמהפכה התעשייתית – תרגול בסיסי

1. א – התבונה האנושית
2. א – בריטניה

חלק ב' – פרק 1 • עידן הנאורות והמהפכה התעשייתית – יישום והבנה

1 – ב (זכויות טבעיות: חיים, חירות ורכוש)
2 – א (הפרדת הרשויות)
3 – ד (הריבונות שייכת לעם)
4 – ג (סובלנות דתית וחופש ביטוי)

חלק ג' – פרק 1 • עידן הנאורות והמהפכה התעשייתית – ניתוח וחשיבה

1. מה הקשר בין עקרון הפרדת הרשויות של מונטסקייה לבין מצב השלטון שהוא ביקר?

חלק ד' – פרק 2 • אמנציפציה והשכלה יהודית – מושגי יסוד

1. נכון – כך מוגדר המושג בהקשר היהודי במאות ה-18–19
2. לא נכון – למעשה הוטלו על היהודים הגבלות רבות, כמו מסים מיוחדים, איסורי עיסוק וחובת מגורים ברובע נפרד
3. נכון – הכתב הקל על היהודים באוסטריה והתיר להם לימודים ועיסוקים חדשים

חלק ה' – פרק 2 • אמנציפציה והשכלה יהודית – התאמה והבנה

1 – ב (פרסם את כתב הסובלנות ב-1782)
2 – ג (קידם תרגום ולימוד שמחברים בין יהדות לתרבות אירופית)
3 – א (הובילה לשוויון זכויות מלא ליהודי צרפת ב-1791)

חלק ו' – פרק 2 • אמנציפציה והשכלה יהודית – מבט מעמיק וכתיבה

1. ההשכלה ביקשה להכין את היהודים לקראת שילוב בחברה הכללית תוך עדכון התרבות וההשכלה היהודית, כתשובה לדרישות החברה הסובבת ולרעיונות הנאורות

חלק ז׳ – פרק 3 • זרמים בציונות והצביון הדתי ביישוב – הכרות ומושגי יסוד

- 1. א – בנימין זאב הרצל
- 2. ב – אחד העם

חלק ח׳ – פרק 3 • זרמים בציונות והצביון הדתי ביישוב – בדיקת הבנה

- 1. לא נכון – להפך – הציונות המדינית, בראשות הרצל, הדגישה שיש לקבל קודם הכרה והסכמה בינלאומית ('צ'רטר').
- 2. נכון – אכן כך – היישוב הישן, שעסק בעיקר בלימוד תורה ותפילה, הסתמך על תרומות אלה.

חלק ט׳ – פרק 3 • זרמים בציונות והצביון הדתי ביישוב – השלמת מושגים

- 1. רבנות
- 2. המזרחי

חלק י׳ – פרק 3 • זרמים בציונות והצביון הדתי ביישוב – התאמה והשוואה

- 1 – ב (הרצל, דרש הכרה בינלאומית לפני התיישבות)
- 2 – א (אחד העם, מרכז רוחני ותרבות עברית)
- 3 – ד (הרב ריינס, חיבור בין תורה לארץ ישראל)
- 4 – ג (חברה שוויונית וקיבוצים)

חלק י״א – פרק 4 • לאומיות ערבית מול לאומיות יהודית – מושגים ועובדות

- 1. ב – האימפריה העות'מאנית
- 2. א – א-נהדה
- 3. ב – בוטרוס אל-בוסתאני

חלק י״ב – פרק 4 • לאומיות ערבית מול לאומיות יהודית – השלמה והתאמה

- 1. מנדטים
- 2. 1916

חלק י״ג – פרק 4 • לאומיות ערבית מול לאומיות יהודית – השוואה בין תהליכים

- 1 – ב (שלב תרבותי של חידוש שפה וספרות)
- 2 – א (חיבור בין עולם מסורתי לתרבות אירופית מודרנית)
- 3 – ד (מרד מזוין נגד השלטון העות'מאני)
- 4 – ג (ארגון פוליטי של תנועה לאומית יהודית)

חלק י״ד – פרק 5 • זיכרון, אמונה ושיח רגיש – מה קרה באמת

- 1. נכון – זהו אירוע היסטורי מתועד בסוף המרד הגדול
- 2. לא נכון – חז"ל הדגישו סיבה מוסרית-דתית – שנאת חינם, ולא את ההיבט הצבאי
- 3. נכון – כך מספרת האגדה – "תן לי יבנה וחכמיה"

חלק ט״ו – פרק 5 • זיכרון, אמונה ושיח רגיש – היסטוריה מול זיכרון

- 1. שנאת חינם
- 2. יבנה

חלק ט״ז – פרק 5 • זיכרון, אמונה ושיח רגיש – כתיבה מודרכת ורגישה

- 1. תשובה אישית המבוססת על כבוד לדעות שונות ועל ההבנה שמדובר בשאלה שאין לה הכרעה חד-משמעית

חלק י״ז – חזרה מסכמת – שאלות סגורות

- 1. ב – מונטסקייה
- 2. ג – בריטניה
- 3. ג – 1791

חלק י״ח – חזרה מסכמת – שאלות פתוחות

- 1. יש להזכיר את רעיון הזכויות הטבעיות והשוויון, את ה'עסקה' של ויתור על אוטונומיה קהילתית בתמורה לשוויון אזרחי, ולתת דוגמה כמו כתב הסובלנות או צרפת 1791.

כרטיס יציאה – מה לחפש

- תשובה טובה תזכיר זכויות טבעיות/שוויון וקשר ל'עסקה' של ויתור על אוטונומיה קהילתית בתמורה לשוויון אזרחי
- תשובה טובה תבחר שני זרמים (למשל מדינית ורוחנית, או דתית ועבודה) ותנסח הבדל קונקרטי בדרך או במטרה
- תשובה טובה תסביר שהיסטוריה היא מה שקרה בפועל וזיכרון הוא מה שנבחר לספר, עם דוגמה כמו קמצא ובר קמצא או טקס תשעה באב

טיפים להפעלה:

- ניתן לפרוס את החוברת על פני כמה שיעורים – פרק אחד או שניים לשיעור, עם זמן לדיון בכיתה בין הפרקים
- לפרק האחרון (זיכרון ואמונה בשואה) מומלץ להקדיש זמן נפרד ולפתוח בכללי שיח מכבד לפני תחילת העבודה
- לתלמידים מתקשים אפשר להציע את הגרסה הפשוטה (בקצרה ובפשטות) כבסיס לפני המעבר למשימות הניתוח המלאות
- מומלץ לשלב בין הפרקים ציר זמן משותף שהתלמידים משלימים בעצמם, כדי לחזק את ההבנה הכרונולוגית של כלל התקופה

חוברת תרגול – היסטוריה בעת החדשה: מנאורות לציונות

היסטוריה בעת החדשה – מנאורות לציונות

תיכון · חנ״מ

תוכן החוברת

1. פרק 1 – עידן הנאורות והמהפכה התעשייתית
2. פרק 2 – אמנציפציה והשכלה יהודית
3. פרק 3 – זרמים בציונות והצביון הדתי ביישוב
4. פרק 4 – לאומיות ערבית מול לאומיות יהודית
5. פרק 5 – זיכרון, אמונה ושיח רגיש

שם: _____ כיתה: _____

יצרה: רוית ראש בן ישי

חוברת תרגול – היסטוריה בעת החדשה: מנאורות לציונות

חוברת התלמיד/ה חנ"מ

שם: _____ **כיתה:** _____ **תאריך:** _____

בכל פרק תמצאו תקציר קצר של הנושא, מושגי מפתח ומשימות ברמות שונות – מהבנה בסיסית ועד ניתוח והשוואה. מומלץ לעבוד לפי סדר הפרקים, כי כל נושא בונה על הקודם, ולהיעזר במילון המושגים בסוף החוברת.

בנק מילים: המזרחי | רבנות | שנאת חינם | מנדטים | 1916 | יבנה

1 חלק א' – פרק 1 • עידן הנאורות והמהפכה התעשייתית – תרגול בסיסי

הקיפו את התשובה הנכונה.

1. מה האמינו הוגי הנאורות שיכול להוביל להבנת הטבע והחברה?

(א) התבונה האנושית (ב) האמונה הדתית (ג) כוחו של השליט

2. באיזו מדינה החלה המהפכה התעשייתית?

(א) בריטניה (ב) צרפת (ג) גרמניה

2 חלק ב' – פרק 1 • עידן הנאורות והמהפכה התעשייתית – יישום והבנה

התאימו: כתבו ליד כל מספר את האות המתאימה מהעמודה השמאלית.

1. ג'ון לוק	___	**א.** הפרדת הרשויות
2. מונטסקייה	___	**ב.** זכויות טבעיות: חיים, חירות ורכוש
3. רוסו	___	**ג.** סובלנות דתית וחופש ביטוי
4. וולטר	___	**ד.** הריבונות שייכת לעם

3 חלק ג' – פרק 1 • עידן הנאורות והמהפכה התעשייתית – ניתוח

וחשיבה

מספרו את השלבים לפי הסדר הנכון (1, 2, 3...).

☐	מה הקשר בין עקרון הפרדת הרשויות של מונטסקייה לבין מצב השלטון שהוא ביקר?

4 חלק ד' – פרק 2 • אמנציפציה והשכלה יהודית – מושגי יסוד

סמנו ✔ נכון או ✘ לא נכון.

#	משפט	✔ נכון	✘ לא נכון
1	אמנציפציה פירושה מתן שוויון זכויות אזרחיות ופוליטיות ליהודים	☐	☐
2	לפני האמנציפציה חיו היהודים באירופה כקהילה חופשית לגמרי, בלי הגבלות מצד השלטון	☐	☐
3	כתב הסובלנות של הקיסר יוסף השני פורסם בשנת 1782	☐	☐

5 חלק ה' – פרק 2 • אמנציפציה והשכלה יהודית – התאמה והבנה

התאימו: כתבו ליד כל מספר את האות המתאימה מהעמודה השמאלית.

1. יוסף השני	___	**א.** הובילה לשוויון זכויות מלא ליהודי צרפת ב-1791
2. משה מנדלסון	___	**ב.** פרסם את כתב הסובלנות ב-1782
3. המהפכה הצרפתית	___	**ג.** קידם תרגום ולימוד שמחברים בין יהדות לתרבות אירופית

6 חלק ו' – פרק 2 • אמנציפציה והשכלה יהודית – מבט מעמיק וכתיבה

כתבו תשובה מלאה במשפטים שלמים.

1. מדוע אפשר לראות בתנועת ההשכלה היהודית תגובה לתהליך האמנציפציה שהתרחש סביבה באירופה

_____

_____

_____

_____

7 חלק ז' – פרק 3 • זרמים בציונות והצביון הדתי ביישוב – הכרות ומושגי יסוד

הקיפו את התשובה הנכונה.

1. מי כינס את הקונגרס הציוני הראשון בבזל בשנת 1897?

(א) בנימין זאב הרצל (ב) אחד העם (ג) חיים ויצמן

2. איזה הוגה הדגיש את הצורך ב'מרכז רוחני' ותחיית התרבות העברית בארץ ישראל?

(א) הרצל (ב) אחד העם (ג) ז'בוטינסקי

8 חלק ח' – פרק 3 • זרמים בציונות והצביון הדתי ביישוב – בדיקת הבנה

סמנו ✔ נכון או ✘ לא נכון.

#	משפט	✔ נכון	✘ לא נכון
1	הציונות המדינית האמינה שיש להתחיל מיד בהתיישבות רחבה בלי לחכות להכרה בינלאומית.	☐	☐
2	היישוב הישן התקיים ברובו מתרומות יהודי התפוצות שנקראו 'החלוקה'.	☐	☐

9 חלק ט׳ – פרק 3 • זרמים בציונות והצביון הדתי ביישוב – השלמת מושגים

השלימו את המילה החסרה.

1. בשנת 1921 קמה ה_____ הראשית ביישוב היהודי בארץ ישראל.

2. את תנועת _____ ייסד הרב יצחק יעקב ריינס בשנת 1902, וחיברה בין תורה לבין בניין הארץ.

10 חלק י׳ – פרק 3 • זרמים בציונות והצביון הדתי ביישוב – התאמה והשוואה

התאימו: כתבו ליד כל מספר את האות המתאימה מהעמודה השמאלית.

1. ציונות מדינית	___	**א.** אחד העם, מרכז רוחני ותרבות עברית
2. ציונות רוחנית	___	**ב.** הרצל, דרש הכרה בינלאומית לפני התיישבות
3. ציונות דתית	___	**ג.** חברה שוויונית וקיבוצים
4. תנועת העבודה	___	**ד.** הרב ריינס, חיבור בין תורה לארץ ישראל

11 חלק י״א – פרק 4 • לאומיות ערבית מול לאומיות יהודית – מושגים ועובדות

הקיפו את התשובה הנכונה.

1. איזו אימפריה שלטה בארצות ערביות רבות במשך כ-400 שנה עד תחילת המאה ה-20?

(א) האימפריה הבריטית (ב) האימפריה העות'מאנית (ג) האימפריה הרוסית

2. כיצד נקרא השלב התרבותי הראשון של ההתעוררות הלאומית הערבית?

(א) א-נהדה (ב) אמנציפציה (ג) הטורקים הצעירים

3. מי מהבאים הדגיש את הגאווה בשפה ובמורשת הערבית המשותפת במאה ה-19?

(א) עבד אל-רחמן אל-כואכבי (ב) בוטרוס אל-בוסתאני (ג) חיים ויצמן

12 חלק י"ב – פרק 4 • לאומיות ערבית מול לאומיות יהודית – השלמה והתאמה

השלימו את המילה החסרה.

1. אחרי מלחמת העולם הראשונה קיבלו בריטניה וצרפת _____ על ארצות ערביות שונות

2. המרד הערבי נגד העות'מאנים פרץ בשנת _____

13 חלק י"ג – פרק 4 • לאומיות ערבית מול לאומיות יהודית – השוואה בין תהליכים

התאימו: כתבו ליד כל מספר את האות המתאימה מהעמודה השמאלית.

1. א-נהדה	___	**א.** חיבור בין עולם מסורתי לתרבות אירופית מודרנית
2. תנועת ההשכלה היהודית	___	**ב.** שלב תרבותי של חידוש שפה וספרות
3. המרד הערבי 1916	___	**ג.** ארגון פוליטי של תנועה לאומית יהודית
4. הקונגרס הציוני הראשון 1897	___	**ד.** מרד מזוין נגד השלטון העות'מאני

14 חלק י"ד – פרק 5 • זיכרון, אמונה ושיח רגיש – מה קרה באמת

סמנו ✔ נכון או ✘ לא נכון.

#	משפט	✔ נכון	✘ לא נכון
1	בשנת 70 לספירה חרב בית המקדש השני בידי הצבא הרומי בפיקוד טיטוס	☐	☐

#	משפט	✔ נכון	✘ לא נכון
2	לפי התלמוד, הסיבה המרכזית לחורבן בית המקדש השני הייתה בעיקר הכוח הצבאי העדיף של הרומאים	☐	☐
3	רבן יוחנן בן זכאי ביקש מהשליט הרומי לאפשר הקמת מרכז לימוד תורה ביבנה	☐	☐

15 חלק ט"ו – פרק 5 • זיכרון, אמונה ושיח רגיש – היסטוריה מול זיכרון

השלימו את המילה החסרה.

1. לפי חז"ל, בית המקדש השני חרב בעיקר בגלל _____ בין בני אדם

2. האגדה על רבן יוחנן בן זכאי מספרת שביקש מהשליט הרומי: "תן לי _____ וחכמיה"

16 חלק ט"ז – פרק 5 • זיכרון, אמונה ושיח רגיש – כתיבה מודרכת ורגישה

כתבו תשובה מלאה במשפטים שלמים.

1. כתבו בשתיים-שלוש שורות: מה המשמעות, לדעתכם, של הכלל שאין תשובה נכונה אחת כשמדברים על אמונה אחרי שואה

17 חלק י"ז – חזרה מסכמת – שאלות סגורות

הקיפו את התשובה הנכונה.

1. מי מהוגי הנאורות הציע את עקרון הפרדת הרשויות?

א) ג'ון לוק ב) מונטסקייה ג) וולטר

2. באיזו מדינה החלה המהפכה התעשייתית?

א) צרפת ב) גרמניה ג) בריטניה

3. באיזו שנה קיבלו כלל יהודי צרפת שוויון זכויות מלא?

א) 1782 ב) 1789 ג) 1791

18 חלק י"ח – חזרה מסכמת – שאלות פתוחות

כתבו תשובה מלאה במשפטים שלמים.

1. הסבירו כיצד רעיונות הנאורות על שוויון וזכויות טבעיות השפיעו על תהליך האמנציפציה של היהודים באירופה.

כרטיס יציאה

האם אני יודע/ת להסביר בשתי-שלוש משפטים מה הקשר בין רעיונות הנאורות לבין תהליך האמנציפציה?

האם אני יכול/ה להשוות בין שני זרמים בציונות ולהצביע על הבדל מרכזי ביניהם?

איך הרגשתי בשיעור? 😀 🙂 😐 ☹️